

27.37x28.3	1/4	1	עמוד 1	מקור ראשון - יומן	16/06/2023	86498126-4
אמונה רשת בתי ספר ומכללו - 80888						

מחסור קשה במדריכים וגירעון תקציבי מאיימים על קיומם של כפרי
הנוער והפנימיות בישראל. כעת הם יוצאים למאבק על עתידם
// ישי אלמקיים

24.01x33.82	2/4	14	עמוד	י ו מ ן -	מקור ראשון	16/06/2023	86498107-3
אמונה רשת בתי ספר ומכללו - 80888							

14

כפרי הנוער והפנימיות מצויים על סף פשיטת רגל. השביתה השבוע הייתה תחילת המאבק ישי אלמקייס

צילום: יוסי אלוני

ישי אלמקייס @yishai_elmakyes

צילום: יוסי אלוני

מתחת לרדאר של השיח הציבורי מתחוללת בתקופה האחרונה סערה בעולם כפרי הנוער והפנימיות. פער תקציבי מתמשך ומצטבר של עשרות מיליוני שקלים, מביא את התחום הזה לצומת קריטי במיוחד. המחאה החלה לאחר שבראשית השנה הודיע משרד החינוך למנהלי כפרי הנוער והפנימיות, כי התקצוב שהם מקבלים לשנת הלימודים הנוכחית יעלה ב-1.7% בלבד, ויעמוד על 68.7%. אלא שהללו לא ראו זאת כבשורה משמחת. נוכח עלייה של 5% במדר המחירים לצרכן, מדובר למעשה בקיצוץ של 3.3%.

באופן חריג מאוד התקיימה ביום ראשון השבוע שביתת אוהרה של 3,000 עובדים בכפרי הנוער, בעקבות מה שהם מתארים כגרירת רגליים מצד משרד החינוך במשא ומתן לחידוש ההסכם הקיבוצי עימם. את השביתה יזמה ההסתדרות ולא מנהלי כפרי הנוער, שהבהירו כי המהלך לא תואם איתם אך הם מבינים אותו. "רוב ההסכמים, ובמיוחד במערכת החינוך, נחתמים רק אחרי שביתות ופגיעה בתלמידים. חבל שזה ככה, אבל כלי זה כנראה לא ידאגו לעובדים גם בעוד חמישים שנה", אמרו לנו.

"אנחנו לא נלחמים על השמנת אלא על הלחם והחמאה", אומר אבי אלבאז, מנכ"ל הפורום הציבורי של כפרי הנוער, פנימיות הרווחה והאומנה בישראל. "אנחנו לא מדברים על הגדלת תקציב אלא על החזרת התקציב שהמדינה התחייבה ביד אחת, וביד שנייה שחקה וצמצמה לאורך שנים. למנהלי כפרי הנוער אין דרך להשלים את הפער ללא שהמדינה תיקח אחריות ותעמיד את התקציב החסר. המשמעות היא פגיעה בשירותים לאותם בני נוער שמגיעים ממצבי סיכון שונים ועם פערים וחסכים לימודיים, רגשיים וחברתיים. לאורך שנים המדינה שחקה את התקציב, עד שהוא הגיע לנקודת השפל הנוכחית שבה כפרי הנוער נמצאים בפני שוקת שבורה.

"בחודשים החולפים השקענו את מלוא מרצנו בקיום פגישות עם חברי כנסת מכל הקשת הפוליטית", מספר אלבאז. "ישבנו עם חברי ועדת הכספים וועדת החינוך, ואני מוכרח לציין שכפרי הנוער היו מוסכמה חוצת מפלגות. המיקוד שלנו היה בשחיקת מה שמכונה 'תקנת המורכבות'. זהו תקציב שמהווה את הרובד הבסיסי בפירמידת הצרכים, והוא הכרחי לקיום השירותים הבסיסיים לאלפי בני הנוער השוהים בכפרי הנוער. התקציב הזה נשחק בעשור האחרון ביותר מעשרה אחוזים, וכיום הפער השנתי עומד על 56 מיליון שקלים". בתקציב המדינה האחרון קיבלו כפרי הנוער תוספת של כ-18 מיליון שקלים בלבד, "כשליש ממה שכפרי הנוער זקוקים לו כדי לתפקד באופן שמיטיב עם האתגרים והצרכים של בני הנוער".

בכפרי הנוער דורשים פתרון קבע ולא חלקי או חרד פעמי, מבהיר אלבאז. "הראייה צריכה להיות לטווח הארוך, תוך שמירת יכולתם של כפרי הנוער להעמיד את המענים המיטביים הנדרשים למען החניכים. המדינה צריכה לחבק את המפעל הלאומי האדיר הזה. כפרי הנוער תרמו, תורמים ויתרמו רבות לחוסנה של המדינה והחברה הישראלית. צריך לראות איך הם תפקדו למופת בתקופת הקורונה, וגם לא מזמן עם הגעתם של מאות בני נוער מאוקראינה, שנקלטו בכפרים האלה מהרגע להרגע והשתלבו בצורה מוצלחת.

"מעבר לכך שזו חובתנו המוסרית כלפי בני הנוער הללו, מחקרים שבחנו את מידת השתלבותם של בוגרי כפרי הנוער מצביעים על הישגים בוצאות לבגרות, בגיוס לשירות צבאי, בהשתכרות תעסוקתית ועוד. ללמדנו שכפרי הנוער הם גם ההשקעה הטובה ביותר של המדינה".

למה מסתירים את הדו"ח

המסגרות הפנימיטיות בישראל קולטות בעיקר ילדים ובני נוער מרקע של מצוקה משפחתית ולימודית, ילדי עולים – הן כאלו שעלו בגפם והן כאלו שעלו עם משפחותיהם – וגם כאלה המעוניינים להתפתח בסביבה תומכת. ככלל,

מה רוצים שיקרה שזה ילדים יהיו ברחוב?"

הם מעניקים בית ומסגרת לאלפי ילדים ונערים במצבי סיכון, אך פער תקציבי מצטבר של עשרות שנים מאיים על תפקודם של כפרי הנוער והפנימיות. הקושי הגובר לגייס מדריכים לעבודה התובענית הוא אחת הדוגמאות למשבר, שהביא את עובדי המוסדות הללו לקיים השבוע שביתת אזהרה

86498108-4	16/06/2023	מקור ראשון - יומן	עמוד 15	3/4	27.91x34.46
אמונה רשת בתי ספר ומכללו - 80888					

דני גילדין, יו"ר תא כפרי הנוער: "יש לנו עשרה כפרים שהפסיקו לשלם לספקים, וכפרים שהפסיקו להעביר כספים למס הכנסה וביטוח לאומי. אלה סימנים של מערכת בקריסה. זה מצב שכולם מבינים אבל לא מטפלים בו"

בבת־גלים. הוא מעריך שהדו"ח מוסתר "כי כנראה הם מדברים על סכום שגבוה פי ארבעה ממה שאנחנו אמרנו. לא הגיוני שנתחנן בשביל כסף לנערים. יש פה את האוכלוסייה החלשה ביותר במדינה, ואנחנו מבקשים שהמדינה תיקח אחריות. תקציב כפרי הנוער מורכב ובנוי מכמה שכבות, שחלקן לא עודכנו עשרות שנים. הכרחי לקיים תהליך של הסדרת התקציב והתאמתו למציאות ולצרכים בני ימינו, תוך שותפות ושקיפות מלאה".

על רקע הבור התקציבי שהם מתמודדים עימו, הכפרים מוצאים דרכים יצירתיות להגדיל את הכנסותיהם ולשרוד, מספר גילדין. "מגייסים תרומות ומשתמשים במשאבים קיימים, כמו חקלאות ואירוח של קבוצות אחרות בחדרים. אבל היום הפער כל כך גדול שזה כבר לא מספיק. כשהעלו את שכר המינימום ב־800 שקל, הייתי צריך להשלים חצי מהסכום. זה התבטא אצלי ב־60 אלף שקל בחודש. אז מהתוספת של מיליון שקיבלנו כעת, דרך הכספים הקואליציוניים של מפלגת הציונות הדתית, 11 מיליון שקל הולכים לשכר מינימום ושבעה מיליון לשחיקה בגלל עליית המרד.

"יש לנו עשרה כפרים שהפסיקו לשלם לספקים, וכמה כפרים שהפסיקו להעביר כספים למס הכנסה וביטוח לאומי", מוסיף גילדין. "אלה סימנים של מערכת בקריסה. איפה משרד החינוך? איפה המנהל לחינוך התיישבותי? איפה משרד האוצר? צריך שמישהו ייקח אחריות על הסיפור הזה ויגיד תוך כמה שנים הפער הזה נסגר. זה מצב שכולם מבינים ומסכימים על העובדות, אבל לא מטפלים בו".

גילדין תולה את הבעיה גם במערכות הבחירות התכופות והתחלופה במשרדי הממשלה. "לוקח זמן להבין את הנושא. אבל עדיין יש פקידים במשרדים האלה שצריכים לקחת אחריות. לצערי, היום מי שאין לו כוח פוליטי לא מתייחסים אליו. אין לנו מורים והורים שיהפכו שולחנות ויעשו הפגנות, ואנחנו בעצמנו לא מסוגלים להשביט את הלימודים בגלל השליחות שלנו. אם נשלח את הילדים הביתה, הסיכון שיקרה להם משהו בחוץ הוא גבוה. כשהמדינה צריכה אז היא יודעת לפנות מיד, אבל כשזה מגיע לתקציב אנחנו לא מקבלים את אותו יחס. אי אפשר להמשיך ככה. מה רוצים שיקרה? שהילדים יהיו ברחוב?"

תחושת השליחות בירידה

אחד הביטויים הבולטים לתקצוב החסר ולהזנחת כפרי הנוער מצד המדינה הוא המחסור החמור באנשי צוות חינוכי ומדריכים בכפרי הנוער ובפנימיות. דו"ח מבקר המדינה שפורסם ב־2019, הצביע על הקושי הגובר לגייס אנשי צוות ועל תחלופת המדריכים הגבוהה: "הניכוי כפרי הנוער זקוקים למערכת יחסים יציבה עם המדריכים", נכתב בדו"ח, "אך בביקורת נמצא כי המדריכים מתחלפים לעיתים קרובות. כ־60% מ־840 המדריכים שאינם עובדים עוד בכפרי הנוער, עבדו בכפרים במשך תקופה של פחות משנתיים. הסיבות לתחלופה הגבוהה הן שחיקה הגרמת משעות עבודה רבות, ותנאי מגורים לא מספקים. תוצאת הדבר היא גם פגיעה בתחושת היציבות שחווים ההנכים".

"יש מחסור במדריכים", מדרווח גם גילדין, "והכי גרוע זה שאנשים לא מחזיקים מעמד בתפקידים האלה. בהרבה מקרים עוזבים אחרי שנה אחת בלבד, והנפגעים העיקריים הם הילדים שזקוקים ליציבות ונקשרים לאנשים. הצוות מחויב לגור בכפרי הנוער, אבל ברוב המקומות הדירות במצב גרוע מאוד והן לא טובלו כבר חמישים שנה. אלה מגורים לא ראויים, בטח לא למשפחה שמתרחבת עם הזמן. גם משכורות המדריכים תורמות לקצב התחלופה הגבוה. מדובר בכ־6500 שקל, מעט יותר משכר מינימום בשל <

פנימיית אחוזת שרה בבני־ברק, השבוע

ב־1993 תקנה נוספת שנועדה לכסות חלק מרכיבי התקציב. "תקנת המודרכות", כפי שהיא נקראת, מתעדכנת מדי שנה אך כוללת הגבלה פנימית על היקף התקציב, "מגבלת התקנה". כיוון שהתקנה איננה צמודה למרד המחירים לצרכן, שהמוסדות מושפעים ממנו כחלק מתפעולם השוטף, נוצר פער תקציבי קבוע של כמיליון וחצי שקלים בשנה לכל כפר. המשמעות היא שכפרי הנוער נאלצים להשלים 35% מתקציבם בדרכים חלופיות. תקנת המודרכות נשחקה גם היא מ־81% בתחילת העשור הקודם, ל־68.7% כעת.

לפי נתוני משרד רואי החשבון BDO, מדובר בפער מצטבר של 366 מיליוני שקלים רק בעשור האחרון. בשעה שיוקר המחיה בישראל עלה באופן ניכר, תקציב כפרי הנוער הלך ונשחק באופן ריאלי. תחום החוגים וההעשרה בכפרי הנוער מתוקצב על ידי משרד החינוך בסכום נמוך בהרבה מהממוצע הארצי, סכום שאיננו מאפשר לנערים ולנערות להתפתח ולהעשיר את עולמם מעבר ללימודים. כפרי הנוער נאלצים לממן בעצמם את אותם חוגים, בעזרת הכספים שהם מרוויחים מפעילויות שונות או מתרומות.

בכל הנוגע לתחזוקת המבנים והתשתיות, מנהלי המוסדות אינם מסוגלים לעשות זאת באופן משמעותי בעזרת התקציב שעומד לרשותם, מאחר שב"תקנת המודרכות" אין התייחסות לתשתיות לקויות. במהלך כהונתו של נפתלי בנט כשר החינוך הועברו 200 מיליון שקלים לשיפוץ כפרי הנוער והפנימיות, אך במישור התחזוקה, התקציבים השוטפים אינם מספיקים. כך קורה שכדי לבנות, לשפץ ולשדרג תשתיות ישנות, או כדי לפתח תוכניות חינוכיות ופסיכו־סוציאליות, נדרשים המנהלים לגייס תרומות או ליצור מקורות הכנסה שונים. כפרי הנוער גם מממנים בעצמם 34% מתקציבי השמירה שלהם, צורך בסיסי ומינימלי שמשרד החינוך מממן רק שני שלישים ממנו. בעקבות הסכמי עדכון שכר שנחתמו במשק עם שומרים ועובדים סוציאליים, הכפרים אף מחויבים לשלם תוספת של 15%, גם היא ללא שיפוי.

בפורום כפרי הנוער זועמים על משרד החינוך, שלדבריהם אינו משתף איתם פעולה ולא מתנהל מולם בשקיפות: "נציג המשרד סיפר בוועדה על דו"ח פנימי שהם יזמו, שבחן את פערי התקצוב בכפרי הנוער לאורך השנים. עד לרגע זה הדו"ח לא פורסם ולא הוצג בפנינו, ולמעשה אף אחד מאיתנו לא יודע מה מסקנותיו ועד כמה הן משקפות את המציאות", קובל דני גילדין, יו"ר תא כפרי הנוער ומנהל כפר הנוער

דני גילדין
צילום: לי כץ

יאיר סולומון

הן נחלקות לשני סוגים עיקריים. הראשון נקרא "כפרי נוער ופנימיות", ומוסדות המשתייכים אליו כוללים בית ספר, פנימייה וכמעט תמיד גם משק חקלאי. 46 מסגרות כאלה נמצאות תחת פיקוח המנהל לחינוך התיישבותי במשרד החינוך, ובהן לומדים 12 אלף תלמידים. הסוג השני כולל כמאה פנימיות שנמצאות בפיקוח משרד הרווחה והביטחון החברתי, שגם מפנה אליהן את הילדים, המצויים במצבי סיכון ומצוקה. בפנימיות מסוג זה לומדים כ־6,000 תלמידים, נכון לשנת 2021. ההתמודדות עם המחסור במדריכים משותפת לכולם.

המסגרת התקציבית של כפרי הנוער והפנימיות נקבעה אייזו בתחילת שנות השבעים, במסגרת מה שכונה "סל לאור". כיוון שהסל נשחק עם השנים, יצר משרד החינוך

27.28x32.24	4/4	עמוד 16	מקור ראשון - יומן	16/06/2023	86498109-5
אמונה רשת בתי ספר ומכלל - 80888					

צילום: בארינות המעלות

עדיאל בר־שלום (בתמונה), לשעבר מנהל כפר הנוער נווה־עמיאל: "למדריך אין יום ואין לילה, אבל השכר נמוך ולא מכבד"

על הסף. "קודם כול, כי יש מקומות שהוא כן משלם שכר דירה ועדיין מקבל את אותו שכר. אבל גם בהנחה שלא, זה שהמדריך גר בכפר ומקבל הטבה בתנאים ואוכל בחדר האוכל זה נחמד, אבל המחיר שהוא משלם עבור המגורים בכפר הוא גבוה מאוד מיסודו. חייבים לעשות תהליך עומק מזורז של שדרוג שכר המדריכים בכפרי הנוער", משוכנע בר־שלום. "לא יכול להיות שלסקטורים אחרים יש ארגונים שעומדים מאחוריהם ודואגים לשיפור התנאים שלהם לאורך כל הדרך, ושכר המדריכים תקוע כל כך הרבה שנים והשינויים בו מינוריים מאוד".

בהקשר הזה, בר־שלום חוזר על כך שלמדריך בכפר נוער "אין באמת שעות עבודה מוגדרות. הוא דמות חינוכית שמתגוררת בפנימייה, וזמין עבור החניכים 24/7. אין לו יום ואין לו לילה. הנער שמגיע לכפר הנוער ונמצא בקצה של הקצה מבחינה רגשית, לא עושה חשבון אם המדריך שלו נמצא ביום חופש או בשעה חופשית – הוא ברגע הזה נמצא במצוקה. ברוב המקרים גם המדריך לא יעשה חשבון, וגם אם הוא לא במשמרת הוא יירתם מיד לטפל בסיטואציה, כי החניך נכנס לו ללב. פעמים רבות המדריכים האלה עובדים עד אמצע הלילה, כי המשמרת לא באמת מסתיימת בשעת כיבוי אורות, והם לא מתוגמלים על שעות נוספות".

אף שהמדריך מוגדר כעובד לילה, מצופה ממנו לנכוח בישיבות הצוות החינוכי המתקיימות בשעות היום, בנוכחות המנהל, המורים, הרבנים והעו"סים. "גם אם זה במסגרת התפקיד שלו ויש לו שעה בלו"ז שמוקדשת לישיבה שבועית, כמעט תמיד הישיבה תחרוג מהזמן, והוא יישאר כדי לדבר עם העו"סית או עם הרכז ולסגור עוד פינות, ואז יגיע עוד חניך שזקוק לו, או הורים יגיעו לביקור באמצע היום וחשוב להם לפגוש אותו. יוצא שהמשמרת יכולה להיות הרבה יותר ארוכה ממה שתוכנן, והשכר נשאר אותו שכר – נמוך, לא מכבד ולא מאפשר להתפרנס בצורה מכבדת, גם כשהמדריך רווק ועל אחת כמה וכמה כשהוא נשוי. מדריכים רבים עוברים כי הם נשחקים רגשית וכלכלית".

בר־שלום קורא לשינוי התודעה בחברה הישראלית בנוגע לתפקיד המדריך בכפרי הנוער: "זה עניין של שיווק והעלאת המודעות לחשיבות ההדרכה בכפרי הנוער. במישור הזה לא נעשו מספיק צעדים. אחד הדברים שניסו לעשות בעבר ולא צלחו, זה להכניס את ההדרכה בכפרי הנוער כעבודה מועדפת אחרי שירות צבאי. חייב להיות תגמול הולם ומענה

המשמרות בשבתות ובחגים. כל זה גורם למחסור גדול בכוח האדם ובאיוש תקני המדריכים, ולירידה באיכות הצוות בכפרי הנוער והפנימיות. כמעט בכל הכפרים בארץ חסרים מדריכים בכל רגע נתון. מדובר במדריכים שנותנים את החיים שלהם וקמים באמצע הלילה בשביל הילדים. יש מדריכים שעוברים כבר עשר שנים בכפרים ועדיין מקבלים שכר מינימום. יש כפרים עם מחסור מטרף שהגיעו לכל מיני קומבינות, כמו סטודנטים בחצאי משרה. בלית ברירה אנחנו נאלצים לפרוץ את ההסכמים ולשלם מעבר לשכר מינימום ולספוג את הפער. לכפרים אין ברירה חוץ מלשלם בחוזים אישיים".

רשת "אמונה" מפעילה חמישה בתי ילדים ופנימיות, עם כאלף חניכים. אחד מהם הוא "אחוות שרה" בבני־ברק, בניהולו של יאיר סולומון. בתחילת שיחתנו עם סולומון הוא מקבל הודעה מחבר, מנהל פנימייה באזור ירושלים: "אולי במקרה יש לך מדריך שעובר לירושלים, אני צריך משהו דחוף", הוא כותב, ומוסיף אימוג'ים שמביעים תסכול ותחנונים. "כולנו בסירה הזאת", אומר סולומון. "לא רק שמלכתחילה חסרים מדריכים, אלא שהירדישה של משרד הרווחה רק עלתה והם רוצים שנעסיק היום יותר. בנוסף, אם בעבר יכולנו לכלול את בנות השירות הלאומי בצוות הפנימייה, היום משרד הרווחה מתנגד לכך. השכר שאני מציץ הוא קצת יותר משכר מינימום, אבל העבודה קשה. אני משתדל להיות יצירתי כדי להוסיף תשלומים ובנוסים, אבל זה מאלץ אותי להתפשר לפעמים".

הפשרה סולומון מדבר עליה היא נחלתם של רבים ממנהלי הפנימיות וכפרי הנוער, שאומרים בחיוך עגום כי לעיתים התנאי היחיד לקבלת מדריך בפנימייה הוא דופק סדיר. "המצב אצלנו סביר יחסית, כי פתחנו אצלנו בפנימייה וכפר סטודנטים כדי שנוכל להיעזר בהם. אני מכיר פנימיות שהמנהל עצמו משמש כמדריך בקבוצה כי אין לו מדריכים, וולפעמים הוא גם מביא מחליפים לימים ספורים בלבד", מוסיף סולומון.

לדבריו, המחסור במדריכים החמיר מאז תקופת הקורונה. "אנשים התרגלו לא לעבוד, ומדובר כאן בעבודה קשה שדורשת מסירות והשקעה, והתגמול הכספי לא מספק. מי שמגיע לכאן צריך לבוא עם ערך מוסף ותחושת שליחות. בדרור הנוכחי יש פחות אידאליזם. נתקלתי באנשים שאמרו לי שהם מוכנים לבוא להתנדב יום בשבוע, אבל את העבודה שלהם הם יעשו במקום אחר עם שכר גבוה ופחות מאמץ".

עדיאל בר־שלום, שניהל במשך עשור את כפר הנוער נווה־עמיאל, מסביר את הייחודיות בתפקיד המדריכים: "בדרך כלל הם היחידים שגרים בכפר, למעט המנהלים, כך שזה גם הבית שלהם. למעשה, התפקיד שלהם הוא להפוך את הכפר לבית השני של הנערים. המדריך לא רק מגיע למשמרת, מעביר פעילויות ועושה השכמות, אלא הוא חלק מהותי מהכפר. אין לו יום ולילה, ובכל שעה יכולים לדפוק ואצלו בדלת. לא משנה כמה פעמים יגדירו את זה, כשנער חש מצוקה הוא ילך למי שכרגע משמש כלפיו בתפקיד הורי. מדריכים רבים הופכים לרמות משמעותיות בחיי הנערים". כשהוא מתבקש להסביר את המחסור החמור במדריכים ואנשי צוות חינוכי בכפרים ובפנימיות, בר־שלום מצביע על שילוב של שני גורמים, תרבותי וכלכלי: "יש שכבה מסויימת באוכלוסייה שמבחינה ערכית ואידאולוגית ממשיכה להגיע לתפקידי ההדרכה בכפרי הנוער, אבל היא מצטמצמת. בעולם שאנחנו חיים בו כיום, השיח האידאולוגי סביב כפרי הנוער איבד מהערך שלו ביחס לתקופות אחרות. יש פחות אנשים שפונים לתפקידים האלה. הדבר השני שצריך לשים על השולחן הוא שכר המדריכים שהוא מתחת לכל ביקורת, מזלזל ועל גבול הבהיוני. צעירים וצעירות שמסיימים צבא ושירות לאומי, וגם כאלה שמסיימים תואר ורוצים להשתלב בתחום הזה, מגלים שהשכר מאוד לא מזמין. אז הם עושים שיקול של עלות מול תועלת, ולמרות שעקרונית היו רוצים לבוא, הם הולכים למקומות אחרים ומרוויחים פי שניים ושלשה".

שחיקה רגשית וכלכלית

אחת האמירות שמושמעות לעיתים בסוגיית השכר היא שהמדריך מקבל דיוור בחינם. בר־שלום רוחה את הטענה הזו

עמי בן־גוריון

צילום: יהודה נהרי

כלכלי, כדי שזה ישתלם להיות מדריך".

"אם זה היה יכול להיחשב כעבודה מועדפת, זה היה מעולה", מסכים גם סולומון, ומציין ש"היו ניסיונות להעביר את זה בכנסת. היו גם ניסיונות להכניס את זה כנקודות זכות בלימודים אקדמיים. משרד הרווחה מקיים ועדות וכנסים ומנסה לראות איך אפשר לשפר את הנושא. לאחרונה המשרד העביר למדריכים שאלון כדי לבדוק מה יגרום להם להישאר בתפקיד. הם יודעים שיש מצוקה, אבל רחוקים מלמצוא פתרון".

דרושה בשלות נפשית

עמי מגן, מנהל כפר הנוער "הרסה נעורים", דווקא מתנגד להפיכת תפקיד המדריך בפנימייה לעבודה מועדפת עבור חיילים. "מרגע שעושים את זה", הוא מסביר, "יגדירו למעשה שמי שצריכים לעבוד כמדריכים אלה חיילים משוחררים, ולא בטוח שזה הדבר הנכון כי בהתמודדות מסוימות הם לא מתאימים. צריך בשלות נפשית ויכולת הכלה גבוהה, שלא תמיד קיימת בגיל הזה. אתה גם לא רוצה שצעירים יעשו את זה בשנה שלפני הטיוול הגדול, אלא שילוו את הנערים בכפר במשך כמה שנים". מגן מספר על צעירים שהגיעו אליו מיד אחרי שהשתחררו מיחידות מובחרות, ולקראת סיום שנה אחת כמדריכים הודיעו לו שהם עוברים משום שכל הצוות שלהם מהיחידה יוצא לטיוול הגדול בחו"ל.

מגן, שניהל גם את פנימיית מבואות־ים ואף שימש כיו"ד פורום מנהלי הפנימיות, מדווח כי חסרים לו עובדים בכל התפקידים, כולל עובדי מטבח ואחזקה, אך בתפקיד המדריך המצב חמור יותר: 25 אחוזים מהמדריכים לא ממשיכים לשנה שנייה בתפקיד, 40 אחוזים לא מגיעים לשנה השלישית.

"המדינה לא עשתה סטנדרטיזציה לתפקיד הזה, אז המקצוע לא מוגדר", הוא אומר. "זה גורם למי שהיה מדריך בצופים להיות בטוח שהוא יכול להיות מדריך בכפר נוער, כי מבחינתו יש לזה אותו שם, אבל הוא לא מודע לאחריות שיש בתפקיד הזה. בסופו של דבר, כשאנשים מגיעים למקצוע מסוים הם רוצים שיהיה לזה יוקרה או יתרון מסוים. בשנים האחרונות ניסינו להגדיר מה זה, אפילו קראנו לזה 'מחנך קבוצה בפנימייה' במקום 'מדריך', וחשבנו מה הקריטריונים והפרופיל המתאימים, אבל המדינה לא מוכנה לשים על זה כסף".

"בפנימיות יש מדריכים שהם חיילים משוחררים לצד כאלה שנמצאים שם כבר שלושים שנה, ואין שום ביטוי בשכר לוותק או לניסיון מקצועי. השכר מאוד נמוך, ובלי הרבה אופק. המדריכים יכולים לשבת עם המורים באותה השתלמות, אבל בניגוד אליהם הם לא יקבלו גמול השתלמות או תוספת שכר. זה מקומם. הדרכה בפנימיות ובכפרי נוער לא נחשבת כניסיון מקצועי לעתיד. הבעיה מחמירה כשמדברים על פנימיות מרוחקות גיאוגרפית, כשהי החברה מאוד מוגבלים. מגן מצידו מציץ "להגדיר את זה כבוגר תואר ראשון, עם מסלול של כמה שנים בתוך הכפר, ומערכת תגמולים מסודרת במקביל למורים".

ממשרד החינוך נמסר בתגובה: "למשרד החינוך אתגרים תקציביים בנושאים מרובים, וכחלק מבניית התקציב המשרד תעדיף ודאג להגדיל את התקציב הנוכחי גם עבור החינוך הפנימייתי, אשר גדל באופן משמעותי. התקציב יאפשר להגדיל את המכסות לקליטת תלמידים בפנימיות, עבור קליטת עולים מאוקראינה, תוספת לתקציב המודרכות ועוד. בנוסף ניתן תקציב חד־פעמי לבינוי ושיפוצים של הכפרי הנוער. באשר לשכר המדריכים, מתקיים מו"מ מתקדם בין הממונה על השכר באוצר להסתדרות, בנושא הסכם שכר למדריכים בכפרים. המשרד בוחן כל העת את התעריפים השונים ובודק איך ניתן לשפר את המודל התקציבי".

ממשרד הרווחה והביטחון החברתי נמסר: "המחסור בכוח אדם במקצועות הטיפול וההדרכה הוא בעיה כלל־ארצית, שעומדת מול משרד הרווחה. כדי לגשר על הפערים ולסייע למפעילים בגיוס כוח אדם, גיבש המשרד תוכניות תמריצים לעובדים אשר משפרות את השכר באופן משמעותי, הן במסגרות חסות הנוער והן במסגרות לאנשים עם מוגבלות. במקביל נעשית עבודה מקצועית בשיתוף גורמים נוספים, בניסיון לייצר פתרון ארוך־טווח לסוגיה". ●